
РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 339.137: 332.143(477)

DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.8.8>

Безхлібна А.П.

кандидат економічних наук, доцент,

Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1027-7452>

Bezkhlibna Anastasiia

National University "Zaporizhzhya Polytechnic"

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ

ANALYSIS OF ECONOMIC INDICATORS OF COMPETITIVENESS OF COASTAL REGIONS

У статті проведено аналіз економічних показників конкурентоспроможності приморських регіонів України, серед яких необхідно виділити добування водних біоресурсів, показники розвитку туризму в приморських регіонах та показники функціонування морського транспорту. Встановлено недостатньо ефективне використання ресурсів морів у господарській діяльності приморських регіонів України. За проведеним аналізом постає очевидна картина, що в економічному сенсі деякі регіони є більш конкурентоспроможними за рахунок більш ефективного використання власних ресурсів. Проте виконаний аналіз економічних показників конкурентоспроможності приморських регіонів вимагає більш детального дослідження інших параметрів конкурентоспроможності, а саме соціального та територіального розвитку приморських регіонів України.

Ключові слова: конкурентоспроможність, приморський регіон, аквакультура, водні біоресурси, туризм.

В статье проведен анализ экономических показателей конкурентоспособности приморских регионов Украины, среди которых необходимо выделить добычу водных биоресурсов, показатели развития туризма в приморских регионах и показатели функционирования морского транспорта. Установлено недостаточно эффективное использование ресурсов морей в хозяйственной деятельности приморских регионов Украины. По проведенному анализу возникает очевидная картина, что в экономическом смысле некоторые регионы являются более конкурентоспособными за счет более эффективного использования собственных ресурсов. Однако выполненный анализ экономических показателей конкурентоспособности приморских регионов требует более детального исследования других параметров конкурентоспособности, а именно социального и территориального развития приморских регионов Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность, приморский регион, аквакультура, водные биоресурсы, туризм.

Coastal regions that are characterized by affinity of geographical, natural and other prerequisites for economic development are characterized by a number of features of the practical functioning of special sectors of economy, such as extraction of water bio resources, tourism and recreation, development of maritime transport. The purpose of the article was to analyze the economic indicators of the competitiveness of the coastal regions of Ukraine, among which it is necessary to allocate extraction of water bio resources, indicators of tourism development in

seaside regions and indicators of functioning of maritime transport. It is not enough effective use of seas resources in the economic activity of the coastal regions of Ukraine. A statistical method (calculation of deviations, structures, growth rates), methods of synthesis, analysis, deduction and induction were used to carry out the analysis. According to the analysis, there is an obvious picture that in the economic sense, some regions are more competitive, due to the more efficient use of its own resources. However, an analysis of economic indicators of the competitiveness of coastal regions requires a more detailed study and other parameters of competitiveness – social and territorial development of the coastal regions of Ukraine. The practical value of the article is to identify and take into account the features of the economic complex of coastal regions, which encourages the development of individual strategies for the development of coastal regions, taking into account their specifics of the economy. For example, natural conditions for tourism development are in each coastal region, but these conditions are not fully used, there is no infrastructure, which shows indicators of tourist flows of the regions. The isolation of the seas as specific independent economic resources that create conditions for the farming on the ecosystem basis turns over the understanding of the territorial features of the region only from standard positions that are characteristic of any region: the geographical position, area, the character of relief, climatic conditions, etc.

Key words: competitiveness, coastal region, aquaculture, aquatic bio resources, tourism.

Постановка проблеми. Проблема підвищення конкурентоспроможності регіонів перебуває в полі зору вчених уже багато десятиліть. Проте визначення особливостей та специфіки забезпечення й підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів стає актуальнішим із кожним днем. Вивчення економічних передумов та слабких місць розвитку господарського комплексу вимагає проведення аналізу галузей, розвиток яких притаманний саме приморським регіонам, забезпечуючи їх конкурентоспроможність та унікальність серед інших регіонів країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми регіонального розвитку загалом та конкурентоспроможності зокрема перебували в центрі уваги вітчизняних учених, таких як П. Гудзь, М. Гудзь, О. Вдовічена, О. Ткаленко [1], Ю. Олійник, І. Шкурупська, В. Іванченкова, О. Петренко, Ю. Власенко [2]. Під час дослідження конкурентоспроможності регіонів установлено [3], що наявні методи оцінювання потребують адаптації до специфіки приморських регіонів, а також здійснення попереднього ґрунтовного економічного аналізу.

Проблеми розвитку приморських регіонів України перебували в полі зору багатьох українських учених, таких як О. Голтвенко, С. Марова [4], С. Кучер, А. Шарик [5], О. Михайлюк [6]. У працях наведених науковців установлено стратегічну роль приморських регіонів для економіки України, висвітлено проблеми економічного розвитку приморських регіонів України, більшість яких є сільськими депресивними районами [6], досліджено сутність аналізу розвитку приморського регіону в системі управління [5], можливі шляхи управління інноваційним розвитком приморських територій як соціально-еколого-економічних систем [4]. Між тим деякими авторами здійснюється спроба ідентифікувати власне українське Причорномор'я як складову частину приморського регіону та виявляти його потреби й проблеми підвищення конкурентоспроможності [7; 8].

Проте нині відсутні публікації, в яких авторами здійснюється економічний аналіз специфічних галузей економіки приморських регіонів, порівняння їх ефективності. Подібний аналіз необхідно проводити задля виявлення слабких місць у процесі підвищення складової частини конкурентоспроможності приморських регіонів, пов'язаної з економічними процесами морегосподарського комплексу та аквакультури в регіонах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виконання аналізу економічних показників конкурентоспроможності приморських регіонів України, серед яких необхідно виділити добування водних біоресурсів, показники розвитку туризму в приморських регіонах та показники функціонування морського транспорту.

Виклад основного матеріалу. На початку знайомства зі станом економічних процесів у приморських регіонах зупинимо увагу на добуванні водних біоресурсів

(табл. 1) та порівнянні цього показника із загальним показником по країні. Зауважимо, що до водних біоресурсів належать «прісноводні, морські, анадромні та катадромні риби на всіх стадіях розвитку, круглороті, водні безхребетні, у тому числі моллюски, ракоподібні, черви, голкошкірі, губки, кишковопорожнинні, наземні безхребетні у водній стадії розвитку, водорості та інші водні рослини» [9].

Таблиця 1

Добування водних біоресурсів, 2017–2019 рр.

Рік	Україна	Запорізька область		Миколаївська область		Одеська область		Херсонська область		Донецька область	
	тис.	тис.	%	тис.	%	тис.	%	тис.	%	тис.	%
2017	92 645	25 429	27,45	10 572	11,41	10 933	11,8	7 517	8,11	7 573	8,17
2018	86 223	12 849	14,9	18 778	21,78	12 802	14,85	5 590	6,48	6 285	7,29
2019	92 682	9 126	9,85	26 231	28,3	17 059	18,41	6 476	6,99	4 315	4,66

Джерело: згруповано та розраховано автором на основі джерела [10, с. 328]

Структура добування водних біоресурсів у приморських регіонах відносно загальноукраїнського є неоднорідною. Найменше добування відбувається в Херсонській та Донецькій областях. В Миколаївській та Одеській областях на кінець 2019 р. показники склали 28,3% та 18,41% від загальноукраїнського, що є високими показниками. Динаміка добування водних біоресурсів у приморських регіонах зображена на рис. 1.

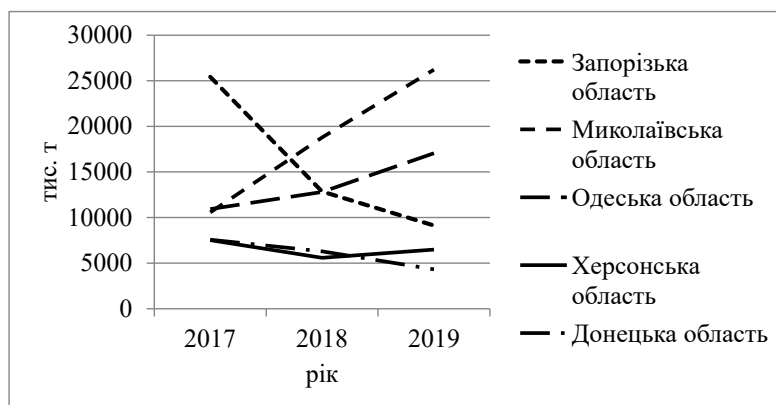

Рис. 1. Динаміка добування водних біоресурсів у приморських регіонах, тис. т

Зазначені тренди Миколаївської та Одеської областей вказують на позитивну динаміку рибогосподарського комплексу, розвиток аквакультури регіонів та суміжних із нею галузей. Установлено, що добування водних біоресурсів у Запорізькій (більш ніж утричі), Херсонській та Донецьких областях нижче, що свідчить про наявні проблеми.

Щодо вилову риби в приморських регіонах, то він відбувається, окрім морської акваторії, в басейнах річок, водосховищ, лиманів, озер (табл. 2). Розглянемо більш детально вилов риби в деяких водних об'єктах приморських регіонів, ліміти якого регулюються Державним агентством рибного господарства України.

До Дніпровсько-Бузької естуарної системи належать пониззя Дніпра і Південного Бугу, Дніпровсько-Бузький і Бузький лимани. Загальні обсяги використання лімітів та прогнозів допустимого вилову по Дніпровському водосховищу узагальнюються Дніпропетровським рибоохоронним патрулем.

Таблиця 2

Виллов риби в приморських регіонах, 2017–2019 рр.

Водний об'єкт	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	Затверджений ліміт вилову т/рік*	Фактичний вилов, т/рік	Затверджений ліміт вилову т/рік*	Фактичний вилов, т/рік	Затверджений ліміт вилову т/рік*	Фактичний вилов, т/рік
Запорізька область						
Каховське водосховище	1 151,5	3 304,101**/ 1 344,969***	1 185,1	2 910,334**/ 1 026,723***	3 521,6*	2 862,713**/ 1 114,740***
Запорізьке водосховище	437,5	171,211***	530,53	185,335***	1 291,1*	160,616***
Одеська область						
Р. Дунай	–	472,5	–	254,4	–	561,4
Оз. Кагул-Картал	1 010,5	720,9	1 035,5	288,3	824,5	80,7
Озера Ялпуг-Кугурлуй	1 181	914,9	1 666	899	1 181	964,5
Оз. Сасик	1 367	459,5	1 093	355,1	1 093	801,2
Хаджибейський лиман	1 339,9	1 011,1	1 479,9	1 274,4	1 489,9	1 250
Миколаївська область						
Дніпровсько-Бузька естуарна система	–	–	–	4 241,445	–	3 256,216
Херсонська область						
Пониззя Дніпра та Дніпровсько-Бузький лиман	120,820*	464,102	113,25*	1 145,819	113,272*	653,522

* види риб, на які виділяється квота (судак, лящ, тараня)

** вилов у межах водосховища

*** вилов у межах Запорізької області

Джерело: згруповано автором за даними джерел [11–14]

Карась вперше внесено у перелік лімітованих видів у 2019 р. Для Азовського моря характерний вилов оселедцю керченського, пузанка, хамси, великої камбали, тюльки, бичка.

Стосовно переробки морських та прісноводних біоресурсів, за даними Херсонської облдержадміністрації, «на території Херсонської області збудовано та функціонує три Державні установи рибовідтворювальних заводів: ДУ «Виробничо-експериментальний Дніпровський осетровий рибовідтворювальний завод імені академіка С. Артючика», яким охоплено 106 га плавневих угідь, ДУ «Херсонський виробничо-експериментальний завод по розведенню молоді часткових риб» та найбільший в Україні ДУ «Новокаховський рибоводний завод частикових риб». Загальна площа водного дзеркала зазначених рибовідтворювальних комплексів складає 1 572,6 га, з яких щорічно у природні водойми області вселяється понад 10 млн. екземплярів молоді інших видів риб, з яких 1,4 млн. екземплярів – молодь російського осетра та стерляді» [14].

Невід'ємною частиною використання природних ресурсів прибережних зон є функціонування туристично-рекреаційного комплексу. Для вивчення туристичного потенціалу приморських регіонів розглянемо структуру туристичних потоків приморських регіонів (табл. 3).

Таблиця 3

Структура туристичних потоків приморських регіонів, 2017–2019 рр., %

Показник	Запорізька область			Миколаївська область			Одеська область			Херсонська область			Донецька область		
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Іноземні туристи	0,05	0,5	0,3	0,1	0,03	–	2,9	2,5	0,8	–	–	0,02	–	0,04	0,03
Туристи – громадяни України, які виїжджали за кордон	68,1	69,2	78,1	93,1	95	95,4	61,9	68	77,4	72,7	75,4	84	57,8	80,4	76,4
Внутрішні туристи	31,8	30,4	21,6	6,79	5	4,6	35,2	29,6	21,8	27,3	24,6	16,0	42,2	19,6	23,6

Джерело: розраховано автором за даними джерел [15–18]

Наведена в табл. 3 структура туристичних потоків приморських регіонів свідчить про те, що туристи – громадяни України з кожним роком віддають все більшу перевагу відпочинку за кордоном. Кількість внутрішніх туристів у приморських регіонах кожного року зменшується. Найбільша кількість внутрішніх туристів спостерігається в Одеській та Запорізькій областях, що обумовлено більш вдалою політикою в галузі туризму та існуванням привабливої для туристів інфраструктури. Зменшення потоку іноземних туристів також свідчить про те, що набувають актуальності питання саме розбудови туристичної інфраструктури та розроблення унікальної туристичної пропозиції приморських регіонів, яка була б унікальною та незалежною від сезону.

«Всього на Азовському узбережжі та в акваторії р. Дніпро в Запорізькому регіоні функціонує близько 500 оздоровчих закладів, понад 20 садиб зеленого туризму. До складу Приазовського національного природного парку, створеного Указом Президента України від 10 лютого 2010 р. № 154/2010, входять філії ПрАТ «Приазовкурорт», такі як «Клінічний санаторій «Бердянськ»», «Клінічний санаторій «Лазурний»», «Санаторій «Кирилівка»». На базі філій здійснюються комплексне спеціалізоване санаторно-курортне та реабілітаційне лікування, оздоровлення, надаються послуги відпочинку, медичні платні послуги на відповідній лікувально-діагностичній базі санаторіїв» [11].

Відстеження популярності використання колективних засобів розміщення в приморських регіонах (табл. 4) дає розуміння ефективності використання туристичної інфраструктури. За рекомендацією ЮНВТО [19], до колективних засобів розміщення належать готелі та аналогічні заклади, оздоровчі заклади, кемпінги, житло, призначене для відпочинку.

Зазначимо, що найбільше перебували в колективних засобах розміщення (табл. 4) в Одеській (6,66% від загальноукраїнського показника) та Запорізькій (3,75% від загальноукраїнського показника) областях. В Одеській області також зафіксовано найбільшу кількість іноземних туристів, що перебували у колективних засобах розміщення (6,67% від загальноукраїнського показника). Ці два регіони є лідерами серед приморських як за кількістю туристів, так і за кількістю осіб, що перебували у колективних засобах розміщення.

Відстежити розвиток морського транспорту, що є складовою частиною інфраструктури не лише туристичної галузі, але й економіки регіону, можна за показниками його функціонування (табл. 5).

Таблиця 4

**Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування
у 2019 р., за регіонами**

	Україна	Запорізька область		Миколаївська область		Одеська область		Херсонська область		Донецька область	
		тис.	%	тис.	%	тис.	%	тис.	%	тис.	%
2019 р.	4 604,9	172,7	3,75	116,3	2,53	306,5	6,66	104,0	2,26	131,8	2,86
У тому числі іноземці	812,7	5,3	0,65	6,2	0,76	54,2	6,67	2,0	0,25	1,1	0,14

Джерело: розраховано автором за даними джерела [10, с. 155]

Таблиця 5

Показники функціонування морського транспорту в Україні

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Перевезення вантажів, тис. т	3 292	3 033	2 253	1 892	2 120
Темп зростання перевезення вантажів (відносно базового 2015 р.), %	–	92,1	68,4	57,5	64,4
Індекс кількості перевезень (% до минулого року)	117	92	74	84	112
Середня відстань перевезення 1 т вантажів, км	1 173	837	1 264	963	837
Темп зростання середньої відстані перевезення 1 т вантажів (відносно базового 2015 р.), %	–	71,4	107,8	82,1	71,4
Індекс кількості перевезення (% до минулого року)	87	119	94	251	110
Середня відстань перевезення 1 пасажир, км	559	589	377	29	16
Темп зростання середньої відстані перевезення 1 пасажир (відносно базового 2015 р.), %	–	105,4	67,4	5,2	2,9

Джерело: згруповано та розраховано автором за даними джерела [10, с. 350, 359]

Так, за останні 5 років знизилась обсяги перевезення вантажів на 45% (з 3 292 тис. т у 2015 р. до 2 120 тис. т у 2019 р.), середня відстань перевезення 1 т вантажів – на 28% (з 1 173 км у 2015 р. до 837 км у 2019 р.), середня відстань перевезення 1 пасажир – на 97% (з 559 км у 2015 р. до 16 км у 2019 р.), що свідчить про зниження як попиту, так і пропозиції щодо користування морським транспортом.

Висновки. Таким чином, за результатами аналізу економічного блоку доходимо таких висновків:

1) Приморські регіони, які в теорії характеризуються спорідненістю географічних, природних та інших передумов до економічного розвитку, характеризуються низкою особливостей практичного функціонування спеціальних галузей господарства, таких як добування водних біоресурсів, туризм та рекреація, розвиток морського транспорту. Виявлення та врахування наведених особливостей спонукає до розроблення індивідуальних стратегій розвитку приморських регіонів з урахуванням їх специфіки морегосподарського комплексу.

2) Добування водних біоресурсів та аквакультура, за даними 2019 р., найменш розвинуті в Запорізькій та Херсонській областях, незважаючи на те, що названі регіони мають найдовшу берегову лінію серед приморських в Україні. Пропагування здорового способу життя та правильного харчування (збільшення в раціоні жителів регіону продуктів місцевого походження, зокрема збільшення риби та морепродуктів в раціоні) буде підвищувати попит у харчовій промисловості та стимулювати підприємства до інтенсивнішого розвитку, зрештою, збільшуючи свій внесок до валового регіонального продукту.

3) В процесі аналізу також виявлена проблема браку статистичних показників щодо економічної діяльності, пов'язаної саме з використанням ресурсів Азовського та

Чорного морів. Виокремлення морів як специфічних самостійних економічних ресурсів, які створюють умови для ведення господарства на екосистемній основі, перевертає розуміння територіальних особливостей регіону лише зі стандартних позицій, характерних для будь-якого регіону (географічне положення, площа, характер рельєфу, кліматичні умови тощо).

4) Туристична галузь є потужним чинником розвитку приморських регіонів за рахунок залучення до господарського процесу обслуговування туристів продукції та послуг із багатьох суміжних галузей (харчова, текстильна промисловості, будівництво тощо), що згодом збалансовує структуру суспільного виробництва регіону. Природно-географічні умови для розвитку туризму є в кожному приморському регіоні, проте використані ці умови не в повному обсязі, відсутня інфраструктура, про що свідчать показники туристичних потоків регіонів. Підвищення ефективності туристсько-рекреаційного комплексу приморських регіонів вимагає створення замкнутого циклу виробництва та споживання продукції для морегосподарської рекреації.

5) Встановлено недостатньо ефективне використання ресурсів морів у господарській діяльності, що пов'язано перш за все з розвитком інфраструктури, зокрема морського транспорту. Низка проблем цієї галузі пов'язана з окупацією АР Крим та ризиком озброєних воєнних конфліктів під час перетинання водних меж між Азовським та Чорним морями, межею вод, що належать АР Крим. Стан портів, морських суден, висока собівартість перевезення пасажирів та вантажів знижують як попит, так і пропозицію в галузі.

6) Вже за проведеним аналізом постає очевидна картина, що в економічному сенсі деякі регіони вже є більш конкурентоспроможними, більш ефективно використовуючи власні наявні ресурси. Наприклад, Одеська область за всіма параметрами випереджає Херсонську область. Проте висновки лише за результатами проведеного економічного аналізу не відображають повної картини конкурентоспроможності регіону, яка складатиметься з низки взаємозв'язків ресурсної, економічної, соціальної та управлінської складових частин.

Список використаних джерел:

1. Gudž P., Gudž M., Vdovichen O., Tkalenko O. Scientific Approaches for Planning the Architecture for Urban Economic Space. *Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations* / V. Onyshchenko, G. Mammadova, S. Sivitska, A. Gasimov (eds.). Lecture Notes in Civil Engineering. 2019. Vol. 73.
2. Gudž P., Oliinyk Y., Shkurupska I., Ivanchenkov V., Petrenko O., Vlasenko Y. Formation of foreign economic potential of the region as a factor of competitive development of the territory. *International Journal of Management*. 2020. Vol. 11. Issue 5. P. 590–601.
3. Bezkhlibna A., Zaytseva V. Formation of regional competitiveness development strategies based on cluster analysis. *AD ALTA Journal of interdisciplinary research*. 2020. Issue 1. P. 34–40.
4. Голтвенко О., Марова С. Шляхи управління інноваційним розвитком приморських територій як соціо-еколого-економічних систем. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 5. С. 81–84.
5. Кучер С., Шарик А. Стратегії аналізу регіональних економічних систем приморського регіону. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 23. Ч. 2. С. 140–143.
6. Михайлюк О. Механізми активізації внутрішнього розвитку приморських регіонів України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2014. № 2 (210). С. 142–156.
7. Формування конкурентоспроможної економіки регіону Українського Причорномор'я : монографія / Б. Буркинський, В. Осипов, О. Моліна та ін. Одеса : НАН України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, 2012. 492 с.
8. Порудєєва Т. Оцінка конкурентоспроможності Причорноморського регіону України в умовах поглиблення процесів глобалізації та євроінтеграції. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 15. С. 141–145.
9. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3677-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 17. Ст. 155.

10. Статистичний щорічник 2019 / за ред. І. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2020. 465 с.
11. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Програми соціально-економічного та культурного розвитку Запорізької області на 2021 р. Запоріжжя : Запорізька обласна рада, 2019. 59 с.
12. Звіт про стратегічну екологічну оцінку. Стратегії розвитку Миколаївської області на 2021–2027 рр. Миколаїв : Департамент економічного розвитку та регіональної політики Миколаївської облдержадміністрації, 2019. 56 с.
13. Звіт про стратегічну екологічну оцінку стратегії розвитку Одеської області на період 2021–2027 рр. Одеса : Одеська обласна рада, 2019. 83 с.
14. Звіт про стратегічну екологічну оцінку стратегії розвитку Херсонської області на період 2021–2027 рр. Херсон : Херсонська обласна державна адміністрація, 2019. 70 с.
15. Головне управління статистики у Запорізькій області. URL: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.07.2021).
16. Головне управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.07.2021).
17. Головне управління статистики у Херсонській області. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.07.2021).
18. Головне управління статистики у Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.07.2021).
19. Новикова В., Фролова К. Класифікація засобів розміщення та їх використання у туристській діяльності. *Актуальні проблеми розвитку підприємств в умовах нестабільної економіки* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Кіровоград, 15 грудня 2015 р.). Кіровоград : КОД, 2015. С. 120–122.

References:

1. Gudz P., Gudz M., Vdovichena O., Tkalenko O. (2020) Scientific Approaches for Planning the Architecture for Urban Economic Space. In: Onyshchenko V., Mammadova G., Sivitska S., Gasimov A. (eds.) *Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations. ICBI 2019*. Lecture Notes in Civil Engineering, vol. 73. (in English)
2. Gudz P., Oliinyk Y., Shkurupska I., Ivanchenkov V., Petrenko O., Vlasenko Y. (2020) Formation of foreign economic potential of the region as a factor of competitive development of the territory. *International Journal of Management*. Vol. 11. Issue 5. P. 590–601. (in English)
3. Bezkhlibna A., Zaytseva V. (2020) Formation of regional competitiveness development strategies based on cluster analysis. *AD ALTA Journal of interdisciplinary research*. no. 10, pp. 34–40. (in English)
4. Goltvenko O., Marova C. (2019) Shliakhy upravlinnia innovatsiynym rozvytkom prymorskykh terytorii yak sotsio-ekolohe-ekonomichnykh system [Ways to manage the innovative development of coastal areas as socio-ecological and economic systems]. *Investy'ciyi: prakty'ka ta dosvid*, no. 5, pp. 81–84. (in Ukrainian)
5. Kucher S., Sharyk A. (2017) Stratehii analizu rehionalnykh ekonomichnykh system prymorskoho rehionu [Strategies for the Analysis of Regional Economic Systems of the Coastal Region]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, vol. 2, no. 23, pp. 140–143. (in Ukrainian)
6. Mykhailyuk O. (2014) Mekhanizmy aktyvizatsii vnutrishnoho rozvytku prymorskykh rehioniv Ukrainy [Mechanisms of activation of internal development of coastal regions of Ukraine]. *Naukovyi visnyk. Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet. Vseukrainska asotsiatsiia molodykh naukovtsiv. Nauky: ekonomika, politolohiia, istoriia*, vol. 2 (210), pp. 142–156.
7. Burkinsky B., Osipov V., Molina O. et al. (2012). Formuvannia konkurentospromozhnoi ekonomiky rehionu Ukrainiskoho Prychornomor'ia [Formation of competitive economy of the region of the Ukrainian Black Sea region]. NAS of Ukraine, Institute of Market Problems and Economic and Environmental Research. Odessa. (in Ukrainian)
8. Porudeeva T. (2017) Otsinka konkurentospromozhnosti Prychornomorskoho rehionu Ukrainy v umovakh pohlyblennia protsesiv hlobalizatsii ta yevrointehratsii [Estimation of competitiveness of the Black Sea region of Ukraine in the conditions of deepening of processes of globalization and European integration]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 15, pp. 141–145. (in Ukrainian)
9. Zakon Ukrainy “Pro rybne hospodarstvo, promyslove rybalstvo ta okhoronu vodnykh bioresursiv” (2012) [Law of Ukraine “On fish farming, industrial fishing and protection of water biore-sources”]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 17, p. 155. (in Ukrainian)

10. Statystychnyi shchorichnyk 2019 (2020). [Statistical Yearbook 2019] Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Za red. I. Vertera. (in Ukrainian)
 11. Zvit pro stratehichnu ekolohichnu otsinku Prohramy sotsialno-ekonomichnoho ta kulturnoho rozvytku Zaporizkoi oblasti na 2021 r. (2019) [Report on the strategic environmental assessment of the Program of socio-economic and cultural development of Zaporizhia region for 2021]. Zaporizka oblasna rada. Zaporizhzhia. (in Ukrainian)
 12. Zvit pro stratehichnu ekolohichnu otsinku. Stratehii rozvytku Mykolaivskoi oblasti na 2021–2027 roky (2019) [Mykolaiv Strategic Environmental Assessment Report. Strategies of development of the Nikolaev area for 2021–2027]. Departament ekonomichnoho rozvytku ta rehionalnoi polityky Mykolaivskoi oblderzhadministratsii. (in Ukrainian)
 13. Zvit pro stratehichnu ekolohichnu otsinku stratehii rozvytku Odeskoi oblasti na period 2021–2027 (2019) [Report on the strategic environmental assessment of the development strategy of Odessa region for the period 2021–2027]. Odeska oblasna rada. Odesa.
 14. Zvit pro stratehichnu ekolohichnu otsinku stratehii rozvytku Khersonskoi oblasti na period 2021–2027 rr. (2019) [Report on the strategic environmental assessment of the development strategy of the Kherson region for the period 2021–2027]. Khersonska oblasna derzhavna administratsiia. Kherson. (in Ukrainian)
 15. Holovne upravlinnia statystyky u Zaporizkii oblasti [Main department of statistics in the Zaporozhye area]. Available at: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua> (accessed 22 June 2021).
 16. Holovne upravlinnia statystyky u Odeskii oblasti [Main department of statistics in the Odessa area]. Available at: <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (accessed 22 June 2021).
 17. Holovne upravlinnia statystyky u Khersonskii oblasti [Main department of statistics in the Kherson area]. Available at: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua> (accessed 22 June 2021).
 18. Holovne upravlinnia statystyky u Mykolaivskii oblasti [Main department of statistics in the Nikolaev area]. Available at: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (accessed 22 June 2021).
 19. Novykova V., Frolova K. (2015) Klasyfikatsiia zasobiv rozmishchennia ta yikh vykorystannia u turystskii diialnosti. [Classification of accommodation and their use in tourism]. *Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiia "Aktualni problemy rozvytku pidpriemstv v umovakh nestabilnoi ekonomiky"*, m. Kirovohrad, 15 hrudnia 2015 r. (in Ukrainian)
-